

şitli kasideleriyle birlikte Kâ'b b. Züheyr'in *Kaşidetü'l-bürde'si* (*Beiträge zur arabischen Poësie*, IV/1 [İstanbul 1950], s. 32-41) ve *Dîvân'ı* (*Beiträge zur arabischen Poësie*, VI/3 [1959-1960], s. 99-175); Kutâmî, *Dîvân* (*Beiträge zur arabischen Poësie*, VII/1, İstanbul 1960-1961); Alkame b. Abede, *Dîvân* (İstanbul 1961-1962); Bûsîrî, *el-Kaşidetü'l-hemziyye*; Antere, *Dîvân* (*Beiträge zur arabischen Poësie*, VIII/1, İstanbul 1963-1964).

BİBLİYOGRAFYA :

Necib el-Akikî, *el-Müsteşrihün*, Kahire 1980, II, 447-448; Mahir İz, *Yılların İz*, İstanbul 1990, s. 267-270; *Bibliographie der Deutschsprachigen Arabistik und Islamkunde* (ed. Fuat Sezgin), Frankfurt 1993, XVII, 70-83; Yahyâ Murâd, *Mu'cemü esmâ'i'l-müsteşrihün*, Beyrut 1425/2004, s. 412; B. Spuler, "Oskar Rescher / Osman Reşer. Zum 100. Geburtstag 1. Okt. 1883/1983", *Isl.*, LXI/1 (1984), s. 12-13; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, II, 620.

SEDAT ŞENSOY

REŞİD

(bk. RÜŞD).

REŞİD

(الرشيد)

Allah'ın isimlerinden
(esmâ-i hüsnâ) biri.

Sözlükte "doğru yolu bulup onda sebat etmek" anlamındaki rüşd (reşed, reşâd) kökünden türemiş bir sıfat olan reşîd kelimesi "doğru yolda bulunan, doğru ile yanlış ayırt edebilecek çağa giren" demektir. Allah'a nisbet edildiğinde "bütün işleri isabetli ve hedefine ulaşıcı" mânasına geldiği gibi "doğru yolu gösteren, irşad eden" mânasını da içerir (*Kâmus Tercümesi*, "rşd" md.). Rüşd kavramı Kur'an-ı Kerim'de hem Allah'a hem insanlara nisbet edilmektedir. Bir âyette Cenâb-ı Hak kullarına yakın olduğunu ve isteklerine olumlu cevap verdiğini, kendileri de ilâhî davete olumlu cevap verip iman ettikleri takdirde doğru yola girmiş olacaklarını beyan eder (el-Bakara 2/186). Diğer bir âyette de Allah'ın lutuf ve ihsanının bir eseri olarak imanî Muhammed ümmetine sevdirip gönüllerine yerleştirdiği, küfrü, fıskı ve isyanı çirkin gösterdiği belirtilmekte, bu niteliklere sahip kimselerin rüşd çizgisi üzerinde bulduklarını bildirilmektedir (el-Hucurât 49/7-8). Kur'an'da reşîd ismi yer almakla birlikte zât-ı ilâhiyyeye nisbet edilmemiştir. Bunun yanında dört âyetin birinde rüşd (el-Enbiyâ 21/51), üçünde reşed kelimesi Al-

lah'a izâfe edilmiştir (el-Kehf 18/10, 24; el-Cin 72/10). Ayrıca "Allah kime hidayet veririrse o hakka ulaşmıştır. Kimi de yoldan saptırırsa artık öylesini doğru yola yönlendirecek birini bulamazsın" meâlindeki âyette (el-Kehf 18/17) mürşid ismi dolaylı olarak Allah'a izâfe edilmiştir.

Reşîd Tirmizî'nin esmâ-i hüsnâ listesinde yer almış ("Da'âvât", 82), İbn Mâce'de ise râşid şeklinde nakledilmiştir ("Du'â", 10). Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber bazı şeyleri uğursuz saymanın temelsiz bir inanç olduğunu söyledikten sonra iyimserliği sevdiğini belirtmiş ve bir iş için evinden çıktığında, "Ey doğru olanı seçen, işini başaran" (yâ râşid, yâ necîh) gibi sözleri duymaktan hoşlandığını belirtmiştir (Tirmizî, "Siyer", 47-48). Yine Resûl-i Ekrem'in İmrân'ın babası Husayn'a tavsiye ettiği şu duada rüşd dolaylı olarak Allah'a nisbet edilmiştir: "Allahım! Bana rüşdümü ilham et ve beni nefsimin şerrinden koru!" (Tirmizî, "Da'âvât", 69).

Âlimler reşîd isminin iki farklı mânasına dikkat çekmişlerdir. Bunlardan biri kelimenin aslına bağlı olarak "fiilleri daima yerinde olan, daima hakka isabet eden" şeklinde ifade edilmiş olup "bütün tasarrufları -herhangi birinin doğrudan veya dolaylı olarak yol göstermesi bulunmaksızın- amaçlarına ulaşan" diye açıklanmıştır. Diğer ise irşad kalıbından gelen mürşîd mânası olup "her bir varlığa kendi varlık yapısının özelliği ve yaratılış amaçları doğrultusunda yol gösteren, gelişmelerini sağlayan" diye yorumlanmıştır (İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye*, "rşd" md.; Hattâbî, s. 97; Gazzâlî, s. 161). Reşîd'in ikinci mânası her şeyin övgüyle Allah'ı yücelttiği ve iradesinin belirlediği hedefe doğru yol aldığı biçimindeki ilâhî beyanla (el-İsrâ 17/44) uyum halinde bulunur. Ancak iradeye sahip kılınan şuurulu canlılar bundan istisna edilmelidir. "İnsanların birçoğu Allah'a secde ediyor, çok kişi de bundan imtina ettiği için azaba müstahak olmuştur" (el-Hac 22/18). Zira Cenâb-ı Hak insanın varlık yapısına hem iyilik hem kötülük yeteneğini yerleştirmiştir (eş-Şems 91/7-8). Buna bağlı olarak bazı insanlar kendi iradeleriyle reşîd isminin etki alanının dışına çıkmaktadır. Allah'ın zâtî isim ve sıfatları içinde yer alan reşîd yukarıda zikredilen birinci mânasına göre hakîm, ikinci mânasına göre hâdî ismiyle anlam yakınlığı içinde bulunur.

BİBLİYOGRAFYA :

Râgib el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "rşd" md.; Tâcü'l-arûs, "rşd" md.; Hattâbî, *Şe'nü'd-du'â* (nşr. Ahmed Yûsuf ed-Dekkâk), Dimaşk 1404/

1984, s. 97; Kuşeyrî, *el-Taḥbîr fi't-tezkîr* (nşr. İb-râhim Besyûnî), Kahire 1968, s. 94-95; Gazzâlî, *el-Maḥşadü'l-esnâ* (Fazluh), s. 161; Ebû'l-Bekâ, *el-Külliyât*, s. 476.

BEKİR TOPALOĞLU

REŞİD AHMED GENGÜHİ

(bk. GENGÜHİ, Reşîd Ahmed).

REŞİD el-ATTÂR

(رشيد العطار)

Ebû'l-Hüseyn Reşîdüddin Yahyâ b. Ali b. Abdillâh el-Kureşî el-Ümevî en-Nablusî el-Attâr (ö. 662/1264)

Hadis hâfızı.

Şâban 584'te (Ekim 1188) Kahire'de doğdu. Nabluslu olup âlim yetiştiren bir aileye mensuptur. Başta İbnü'n-Nattâ' diye bilinen babası olmak üzere amcası Ebû'l-Kâsım Abdurrahman, ağabeyi Ebû Muhammed Abdülazîz ve Ebû'l-Kâsım Hibetullah b. Ali el-Bûsîrî'den ders aldı. Suriye ve Hicaz'a seyahat ederek Ali b. Hamza el-Kâtib, Ebû'l-Yümn el-Kindî, İbnü'l-Harestânî, Ömer b. Bedr el-Mevsîlî, kıraat âlimi İbn Vesîk, İbn Necâ (İbn Nuceyye) ve eşi Fâtıma bint Sa'd el-Hayr gibi âlimlerden ders okudu. Kendisinden İbnü'l-Adîm, İbnü's-Sâbûnî, İbn Dakikü'l'id, Bedreddin İbn Cemâa, İbnü'l-Uhuve, Kutbüddin el-Yûnîni ilim tahsil ettiler. Bir muhaddis olan oğlu Ebû Sâdık Cemâleddin Muhammed'e birçok eseri okutup icâzet verdi. Reşîd el-Attâr'ı henüz genç bir âlim olduğu yıllarda tanıyan İbn Nukta kendisinden "sika, sebt, zâbt" diye söz etmiş, İbnü'l-Adîm, Kutbüddin el-Yûnîni ve Bedreddin İbn Cemâa gibi talebeleri onun bu özellikleri yanında devrinin hadis otoritesi olduğunu belirtmiş, tabakat yazarları da kendisini övgüyle anmıştır. Mısır diyarının muhaddisi diye bilinen, Münzirî'den sonra altı yıl Kâmilîyye Dârühadîsi'nin şeyhliğini yapan ve bütün kitaplarını vakfeden Reşîd el-Attâr 2 Cemâziyelevvel 662'de (2 Mart 1264) Kahire'de vefat etti ve Karâfe'de defnedildi. Sirâc el-Verrâk kendisi hakkında on dört beyitlik bir mersiye yazmıştır.

Eserleri. 1. *Gürerü'l-fevâ'idü'l-mecmû'a fi beyâni mâ vaḳa'a fi Şaḥîhi Müslim mine'l-esânîdi (eḥâdîsi'l-maḳtû'a. Mâzerî'nin el-Mu'lim bi-fevâ'idü Müslim'inde, Ebû Ali el-Gassânî'ye dayanarak Müslim b. Haccâc'ın el-Câmi'u's-şâḥîh'inde on dört maḳtû rivayet bulunduğu iddi-*